

«Бекитемин»

Жалал-Абад мамлекеттик

университетинин ректору техника

мугалимдеринин доктору, профессор

Усенов К.Ж.

К.Усенов

01

2017- жыл.

Жалал-Абад мамлекеттик университетинин физика кафедрасы тарабынан Асанбекова Дамира Дайырбековнанын 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча “Болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары” деген темада жазылган кандидаттык диссертациясына жетектөөчү мекеме катары жазган

ПИКИРИ

1. **Изилдөөнүн адистикке дал келиши.** Асанбекова Дамира Дайырбековна тарабынан сунушталган 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча «Болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары» деген темадагы кандидаттык диссертациясы Кыргыз билим берүү академиясынын, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинин алдындагы докторлук (кандидаттык) диссертацияларды коргоо укугу берилген Д 13.16.526 диссертациялык көнешинин профилине туура келет.

Диссертацияда болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары иштелип чыккан жана анын мазмуну 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистигинин паспорту менен дал келет.

2. **Изилдөөнүн актуалдуулугу.** Окуу процесси абдан татаал жана кызыктуу процесс болуп саналат. Окуу процессинде инсандын интеллектуалдык чөйрөсүндө “укмуштуудай” өзгөрүүлөр болуп жатат деп эсептелет. Мындан тышкary, окуу процессинде кандайдыр бир жаңы нерселерге ээ болуу گубанычы бир жагынан, экинчи жагынан, кандайдыр бир түшүнүксүз нерсе боюнча “кыйынчылыктар”, “тоскоолдуктар” пайда болот. Окутуу процессин инсандын жеке өзгөчөлүгүнө багыттоо, ошол эле учурда студенттин эмоционалдуу-психологиялык абалын оң жакка буруп, алардын билимге ээ болуу муктаждыгын пайда кылуу негизинде уюштуруу зарыл. Натыйжада, окуу

процессинин жүрушү жана анын жыйынтыгы туура уюштурулган эмоционалдык абалга дагы көз каранды болот. Эмоционалдык компетенттүүлүк (EQ) – бул инсандын интегралдык касиети, мүнөзү болуп саналат. Эмоционалдык компетенттүүлүк инсандын өзүнүн жана башка адамдын эмоционалдык ой-толгоосун, абалын жана өзгөчөлүгүн толук таануу менен бирге ал абалдарды жакшы жагдайларга багыттоо боюнча касиети, мүнөзү, сапаты жана жөндөмү. Эмоционалдык компетенттүүлүккү тарбиялоо инструменти позициясынан кароо болочоктогу педагогдун эмоционалдык компетенттүүлүк түшүнүгүн киргизүүгө жана аны эмоционалдык чөйрөдөгү билимдердин, билгичтикердин жана көндүмдөрдүн жыйындысы катары аныктоо менен, ал инсанга төмөнкүдөй мүмкүндүктөрдү берет:

- 1) өзүн таануу – өз эмоцияларын жана сезимдерин түшүнүү, өзүнүн эмоционалдык балансын табуу, ошондой эле өз жүрүм-турумун өзү жөнгө салууга, эмоцияларын билдириүүдө (инсандык компетенттүүлүк) ийкемдүү болууга жөндөмдүүлүгү;
- 2) башкалардын эмоцияларын жана сезимдерин айрып тааный билүү жана аларды кабыл алуу, эмпатияга, башкалардын эмоцияларын башкарууга жөндөмдүү болуу жана анын негизинде инсандар аралык мамиле түзүү (социалдык компетенттүүлүк).

Эмоционалдык компетенттүүлүк болочоктогу педагогдун педагогикалык даярдыгынын бир компоненти болуп саналат жана өздүк эмоцияларды, эмпатияны, боорукерлики, кубанууну, «бала кыялдыкты (фантазияны)», ачыктыкты жана толеранттуулукту камтыйт. Инсандын калыптануусу анын ишмердүүлүгүндө калыптануучу жана ан-сезиминде чагылуучу дүйнөгө болгон мамилеси өзгөрөт, ошону менен бирге эле анын эмоционалдык көз карашы дагы өзгөрөт. Ошентип, студенттердин эмоционалдык компетенттүүлүгүнүн калыптануусу, биздин пикирибизче, педагогикалык кадрларды даярдоонун негизги милдеттеринин бири болуп эсептелет. Эмоционалдык компетенттүүлүк кесиптик чөйрөдө жана социумда инсандын натыйжалуулугун жогорулатууга, педагогикалык маданиятты өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Бирок, болочоктогу педагогдордун ЭКсын өнүктүрүүнүн шарттары жана факторлору тууралуу теориялык түшүнүктөрдүн жетишсиздиги ачык эле байкалат. Ал эми билим берүүдө мугалимдик кадрларды даярдоо маселеси дайыма актуалдуу болуп келген жана боло берет.

Изилдөөнүн максаты: болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компететтүүлүгүн калыптандыруунун технологиясын иштеп чыгуу жана аны окутуунун практикасына киргизүү.

Изилдөөнүн максатына жетүү учун төмөндөгүдөй милдеттер белгилендиди:

1. Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларында болочоктогу физика мугалимдерин даярдоонун практикалык абалын аныктоо.
2. Эмоционалдык компетенттүүлүктүн мугалимдин кесиптик ишмердүүлүгүндөгү ордун жана анын курамдык компоненттерин аныктоо.
3. Физика багытында окуган студенттердин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологияларын иштеп чыгуу.
4. Болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруучу технологиялардын натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент жүргүзүү менен далилдөө.

Бул милдеттердин чечилиши диссертацияда ырааттуу удаалаштыкта көрсөтүлгөн. Диссертациялык иш киришүүдөн, 3 главадан, изилдөөнүн негизги тыянактарынан, изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациялык иштин структурасы илимий изилдөөнүн логикасына туура келип, коюлган максаттык жана иликтөөнүн тапшырмаларын толук аныктайт.

Диссертациялык изилдөөнүн биринчи главасы **“Физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык маселелери”** – деп аталып, мында изилдөөнүн *биринчи жсана экинчи милдеттерине* ылайык физика мугалимдерди даярдоонун педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалы, эмоционалдык компетенттүүлүктүн мугалимдин кесиптик ишмердүүлүгүндөгү орду жана анын курамдык компоненттери аныкталган.

Диссертациялык изилдөөнүн экинчи главасы **Болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун практикалык маселелери**” - деп аталып, изилдөөнүн *учунчүү милдетине* ылайык чечилди, тактап айтканда, болочок физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиясына арналган маселелери изилденген.

Диссертациялык иштин “Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана анын натыйжалары” деп аталган *учунчүү* главасында болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандырууга карата педагогикалык эксперимент жүргүзүлүп, анын натыйжалары статистикалык ыкмалар менен жыйынтыкталган. Анда эксперименталдык иштер коюлган милдеттерди чечүү *учунчүү*, практикалык жана теориялык жоболорду биргеликтө кароо менен изилдөө *уч* этап менен жүргүзүлгөн. Негизги педагогикалык эксперимент 2013-2014 окуу жылынан баштап 2015-2016 окуу жылдарына чейин системалуу түрдө Ж. Баласагын ат. КУУнун физика жана электроника факультетинин базасында жүзгүзүлдү. Физика жана электроника факультети Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим Министрлиги тарабынан бекитилген 510400 –

Физика (квалификациясы - бакалавр) багыты боюнча мамлекеттик жогорку кесиптик билим берүү стандартына ылайык педагогикалык процессти жүргүзөт.

3. Изилдөөнүн илимий жаңылышы жана теориялык баалуулугу:

Диссертациялык иште төмөндөгү илимий жаңылыштар алынгандыгы белгиленген:

- физика мугалимдерин даярдоо процессине коюлган жаңы компетенттүүлүк мамиленин негиздери аныкталган;
- болочоктогу мугалимдердин эмоционалдык компетенттүүлүгүнүн курамдык бөлүктөрү ачыкталган;
- физика багыттында окуган студенттердин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруучу технологиялар иштелип чыкты жана ал аprobациялоодон өткөрүлгөн;
- иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугу педагогикалык эксперимент аркылуу далилденген.

Иштин теориялык жоболору, изилдөөнүн натыйжалары 4 чет өлкөлүк жана 10 жергиликтүү илимий журналдарда жарыяланган автордун 14 илимий-методикалык эмгектеринде чагылдырылган. Ал диссертациялык иштин негизги мазмунун толук ачып бере алат.

4. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Жогорку окуу жайында мугалимдерди даярдоодо эмоционалдык компетенттүүлүктуу калыптандыруу технологиясы педагогдордун кесиптик даярдыгынын деңгээлин жогорулатууда жана эмоционалдык компетенттүүлүктуу калыптандырууга багытталган дидактикалык каражаттар мугалимдердин билимин еркүндөтүү курсарында колдонула алат.

5. Коргоого коюлуучу негизги жоболор:

1. Болочоктогу физика мугалиминин кесиптик, инсандык мунөздөмөлөрүнүн анын эмоционалдык компетенттүүлүгүне байланышы жана алардын өзүнө коюлуп жаткан кесиптик талаптарды абдан жогорку деңгээлде түшүнүү менен кесиптик мотивдештириүүсүнүн негиздери.

2. Болочоктогу физика мугалимдерин даярдоо процессинде эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун зарылчылыктары жана ал компетенттүүлүктүн курамдык бөлүктөрү: өздүк эмоцияларды таануу; өздүк сезимдерди жана эмоцияларды тынымсыз башкартуу; эмпатия жана харизматика.

3. Мугалимдерди мезгилдин талабына ылайыктуу даярдоо процессинин максаттарын, эмоционалдык “боёктор” менен толукталган окуу мазмунун, принциптерди, методдорду жана каражаттарды камтыган эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиилары.

4. Илимий божомолдун туура экендигин далилдеген педагогикалык эксперименттердин жыйынтыктары.

Изилдөөнүн оң натыйжалары менен бирге эле, диссертациялык иште төмөндөгүдөй мүчүлүштүктөрдү белгилөөгө болот:

1. Эмоционалдык компетенттүүлүктүү калыптандыруучу физикалык маселелерди, жалпы физика курсунун ар бир бөлүмүнө бөлүп караса болмок.

2. Негизги педагогикалык экспериментти башка да жогорку окуу жайларында жүргүзсө туура болот эле.

Бирок, бул белгilenген мүчүлүштүктөр диссертациялык иштин илимий баалуулугуна жана практикалык маанилүүлүгүнө таасирин тийгизбейт.

Асанбекова Дамира Даырыбековнанын “**Болочоктогу физика мугалимдеринин эмоционалдык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары**” деген темада жазылган диссертациялык изилдөөсү КРнын ЖАК тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына толук жооп берет, ал эми автор 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

Бул пикир Жалал-Абад мамлекеттик университетинин физика кафедрасынын башчысы, ф.м.и.к., доцент Иманкулов Закир Иманкулович тарабынан даярдалып, кафедранын 2017-жылдын 25-декабрындагы №9-отурумунда талкууланып, бекитилди.

Физика кафедрасынын башчысы,

ф.м.и.к., доцент

Иманкулов З.И.

Ф.М.И.К., даачыт З.И. Иманкуловдун көз таңасам
тастак тайт.

Окушуштун каттоң күнүнде

Күрүшев Р.С.

Диссертациянын негеене
5. от. 2018-ж. негеене түсүү.

Оксарасааттук каттоң: *Ж.Ж.Жанабаев* А.А.